

Received / Geliş
05.12.2017

Article History
Accepted / Kabul
07.12.2017

Available Online / Yayınlanma
15.12.2017

SYRIAN REFUGEES FROM THE PERSPECTIVE OF SOCIOLOGY OF SOCIAL PROBLEMS: PROBLEM OR OPPORTUNITY?

SOSYAL PROBLEMLER SOSYOLOJİSİ PERSPEKTİFİNDEN SURIYELİ
MÜLTECİLER: PROBLEM Mİ, FIRSAT MI?¹

Muhammet ÇEVİK²

Abstract

Because of the wars in Iraq and Syria, millions of people have migrated to neighboring countries, mainly to survive. Turkey have a "flow of immigration" because of civil war and persecution in Syria. Today, there are three and a half million immigrants / refugees / asylum seekers in Turkey. Incorporation of immigrants and refugees in this density brings with them some new situations and risks. Above all, immigration increases diversity in race, ethnicity, language and culture in society, and this can sometimes lead to dissociation and conflict. Even if the increased diversity has some opportunities for social and economic reasons, economy-based concerns causes to perceive migrants/asylum seekers as a problem and create reactions. We will theoretically discuss the issue of immigration and refugees from the perspective of sociology of social problems. In this article we will consider the likely impact of the influx of migrants on labor, employment, economic resources and the possible consequences of new tensions of racial/ethnic diversity. In addition to potential problems that may arise, we will also evaluate possible opportunities and contributions.

Keywords: Migration, Syrian Asylum Seekers, Social Problems, Asylum Seekers and Opportunities

Özet

Irak ve Suriye savaşları yüzünden milyonlarca insan hayatta kalmak için başta Türkiye olmak üzere yakın komşu ülkelere göç etmiştir. Türkiye, Suriye'de yaşanan iç savaş ve zulümler nedeniyle bir "göç akını"na uğramıştır. Bugün Türkiye'de üç buçuk milyon göçmen/mülteci/sığınmacı bulunmaktadır. Bu yoğunlukta göçmen ve mültecinin topluma dâhil olması beraberinde bazı yeni durumlar ve riskler getirmektedir. Her şeyden önce göç ile toplumda ırk, etnisite, dil ve kültürde çeşitlilik artmakta ve bu durum bazen ayrışma ve çatışma yaratabilmektedir. Artan çeşitlilik, sosyal ve ekonomik açıdan bazı fırsatları barındırmakla beraber, özellikle ekonomi temelli kaygılar göçmenlerin/mültecilerin sorun olarak algılanmasına ve tepkiler oluşmasına sebep olmaktadır. Sosyal problemler sosyolojisi perspektifinden göç ve mültecilik konusunu teorik olarak ele alacağımız bu makalede, göç akınının işgücü, istihdam, ekonomik kaynaklar üzerindeki olası etkilerini ve göçle artış gösteren ırksal/etnik çeşitliliğin yeni gerilimler yaratabilecek olası sonuçlarını ele alacağız. Ortaya çıkabilecek potansiyel sorunların yanında olası fırsatları ve katkıları da değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli Sığınmacıların Etkileri, Sosyal Problemler, Sığınmacılar Sorunlar ve Fırsatlar

¹ Bu çalışma 20-22 Ekim 2017 tarihlerinde Adıyaman'da düzenlenen II. Uluslararası Gerçek ve Umud Arasında Suriyeli Mülteciler Sempozyumu'nda sunulan aynı adlı sözlü bildirisinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

² Arş.Gör. Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
muhammetcevik@adiyaman.edu.tr

GİRİŞ

İnsanlık tarihi belki de göçlerin tarihidir. Bugünkü dünyayı şekillendiren en önemli olgu nedenleri farklı olsa da göçlerdir. Asya'nın Kavimler göçü Avrupa'yı, Avrupalıların gönüllü, Afrikalıların zoraki göçü Amerika'yı şekillendirmiştir. Bugünse Afrika ve Asya'nın göçü Avrupa'yı ya da bir blok olarak Batıyı yeniden şekillendirmektedir. Sıkı sıkıya kapatılan sınırlara rağmen şekillendirmektedir. Sınırları açık olan ülkeleri demografik ve kültürel olarak, kapalı olanları ise siyasi, hukuki, etik ve normatif olarak yeniden şekillendirmektedir. Kapitalist Batı dünyası yüzyıllardır tek taraflı olarak etki ettiği Afrika ve Asya coğrafyalarıyla yüzleşmektedir. Ham madde ve işgücü kaynağı olarak, ekonomik bir pazar olarak, gelişmiş silahların tatbikat alanı olarak etkileşimde olduğu daha doğrusu kullandığı Asya ve Afrika'nın halklarıyla, insanlarıyla yüzleşmektedir. Yirmi birinci yüzyılın göçleri belki de bir yüzleşmedir. Akdeniz'in mültecileri ise alacaklarını tahsil etmek üzere kapıya dayanmış alacaklılar.

Kuşkusuz her göç, yeni karşılaşmaları, yeni yüzleşmeleri, bazen mücadeleleri ve çatışmaları, bazen paylaşımları ve kaynaşmaları içinde barındırır. Dünyanın dört bir yanında özellikle de Batı'da göçlerle şekillenmiş toplumlar yaşamaktadır. 21. yüzyıl bir yandan iklim değişikliklerinin tetiklediği kuraklık ve açlığın, bir yandan çevresel felaketlerin, bir yandan da savaşların, iç karışıklıkların ve daha iyi bir yaşam arayışının neden olduğu göçlerle başlamıştır. Dünyanın dört bir yanında milyonlarca insan beklentileri hayal kırıklığına dönüşmüş olarak göç yollarında, mülteci kamplarında ya da kentlerin çeperlerinde yaşam mücadelesi vermektedir. Birleşmiş Milletler verilerine göre (UNHCR-Turkey) 2016 yılı sonu itibarıyla dünyada, 22.5 milyon mülteci, 40.3 milyon kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş kişi, 2.8 milyon sığınmacı olmak üzere 65.6 milyon zorla yerinden edilmiş insan bulunmaktadır.

Göç ve ilticanın sığınmacılar için sonu gelmez bir trajedi ve travma düzeyinde bir sorun olduğu açık seçik bir gerçektir. Bu yönüyle problemleri konu edinilmesi gereken asıl kitlenin ve mağdurların sığınmacılar olduğu gerçeğini göz ardı etmiyoruz. Nitekim bu konuda yapılan çok sayıda çalışma vardır. Ancak akademik ilgi olayların farklı yönlerine bakmayı gerektirir. Bu nedenle göç ve sığınmacılar ile ilgili bu çalışmamızda sığınmacıların sorunlarından çok göç alan ülkenin insanları yani yerleşik toplum için yoğun göç dalgasından dolayı karşılaşılan ve uzun vadede ortaya çıkabilecek potansiyel sorunları ele alacağız. Suriye iç savaşının sonuçlarına ilişkin bir kısım verileri ve Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların etkileri üzerine yapılmış bazı araştırma sonuçlarını göç ve sığınmacılar sorununun nedenlerini ve boyutlarını anlamak üzere kullanacağız. Konuyu sosyal problemler sosyolojisi perspektifinden teorik olarak ele alacağımız bu çalışmada, göç akınının işgücü, istihdam, ekonomik kaynaklar üzerindeki olası etkilerini ve göçle artış gösteren ırksal/etnik çeşitliliğin yeni gerilimler yaratabilecek olası sonuçlarını ele alacağız. Bir kısmı ortaya çıkmış sorunların veya ortaya çıkabilecek potansiyel sorunların yanında olası fırsatları ve katkıları da değerlendireceğiz. Ayrıca konunun dezenformasyona ve manipülasyonlara açık tarafına dikkat çekeceğiz.

Orta Doğu Coğrafyasında Göçler ve Türkiye

Orta Doğu coğrafyasında Türkiye'yi etkileyen yoğun göçler 2003 yılında Amerikan'ın Irak'a müdahalesiyle başlamış ve 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile zirveye çıkmış olsa da aslında bundan çok daha öncesine dayanan bir hareketlilik bölgenin dengelerini değiştirmeye başlamıştır. Bölgenin demografik yapısını geniş çaplı değiştiren Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra sağlanan görece istikrarlı yapı, Avrupa'dan getirilen Yahudi göçmenleri iskân etmek için birçok Filistin köylüsünün yerinden edilmesiyle bozulmuş ve bölgede yeni bir göç krizi başlamıştır. 1948 ve 1967 yıllarında yaşanan Arap-İsrail savaşlarından bugüne iyimser rakamlarla 3,3 milyon, Filistin Ulusal İstatistik Bürosu (PCBS) tarafından sağlanan resmi tahminlere göre ise 7

milyon Filistinli komşu ülkelerde ve dünyanın çeşitli coğrafyalarında sığınmacı, mülteci olarak veya vatandaşlık alarak ikamet etmektedir (Di Bartolomeo, Jaulin, & Perrin, 2011). Filistinlilerin yerlerinden edilmesi bölgedeki en yoğun ve en uzun süreli göç hareketidir ve bugün de sistematik olarak sürdürülmektedir.

Daha yakın tarihlerde ise Irak ve Suriye savaşları yüzünden milyonlarca insan hayatta kalmak için başta yakın komşu ülkeler olmak üzere göç etmiştir. 2003 yılında Amerika'nın müdahalesinden sonra Irak'ta, 2010 yılında başlayan Arap baharı toplumsal hareketleri sonrasında ise tüm Orta Doğu coğrafyasında siyasi çalkantılar görülmeye başlamıştır. Çoğunlukla yönetim karşıtı hareketlerin sonucunda Tunus, Mısır, Libya, Yemen gibi ülkelerde rejim değişiklikleri gerçekleşirken; Ürdün, Bahreyn, Suudi Arabistan, Fas, Kuveyt, Cezayir ve Lübnan gibi ülkelerde ise mevcut siyasi kadroları rahatsız eden hareketlenmeler yaşanmıştır. Türkiye ile en uzun sınıra sahip olan ve Türkiye'yi doğrudan etkileyen Suriye'de ise süreç iç savaş ve uzun soluklu bir istikrarsızlıkla sonuçlanmıştır. Büyük şehirlerin enkaza döndüğü, çeşitli grupların güç ve iktidar mücadelesine girdiği Suriye'de milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk ederek komşu ülkelere sığınmıştır. (Pinar & Mazman, 2016)

Türkiye, Suriye'de yaşanan iç savaş ve zulümler nedeniyle (yabancıların bir ülkeye sürekli olarak ve yüksek sayılarda giriş yapmaları anlamında) bir "göç akını"na uğramıştır. Sığınmacı krizi olarak da adlandırılan bu süreçte Türkiye'de bulunan yabancı uyrukluların hukuki durumu farklılık göstermektedir. Uluslararası literatürde mülteci; "ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi" olarak tanımlanmaktadır. Yani mülteciler sığındıkları ülkelerin iç hukukuna ve devletler hukukuna göre tanınıp, tanınmamasına karar verilen bir sürecin ardından kabul edilmekte; uluslararası anlaşmalarla özel statü ve hukuki koruma sağlanmaktadır. Henüz mülteci statüsü elde edememiş olanlar ise, sığınmacı, fiili mülteci, ülke dışında yerinden edilmiş kişi, dolaşım halindeki veya transit halindeki mülteci gibi çeşitli tanımlamalarla tanımlanmaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü). Türkiye'ye sığınan Suriyeliler için iç hukukta özel bir tanımlama yapılmıştır ve bu kişilere Geçici Koruma Statüsü verilmiştir. 11 Nisan 2014 tarihi itibarıyla tüm hükümleriyle birlikte yürürlüğe giren 6458 sayılı Kanununun 91 inci maddesi, geçici korumayı düzenlemektedir. Buna göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara sağlanabilecek geçici korumayla ilgili tüm iş ve işlemlere ilişkin usul ve esasların Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak ayrı bir yönetmelikle düzenlenmesi hükme bağlanmıştır. 2016 yılı Türkiye Göç Raporu'na göre Türkiye'de 461.217'si ikamet izinli 2.834.441'i ise geçici koruma statüsünde olmak üzere toplam 3.295.658 göçmen/sığınmacı bulunmaktadır. Ülkemize göç eden geçici koruma statüsündeki 258.545 kişi geçici barınma merkezlerinde kalmakta, geriye kalan geçici koruma statüsündeki ve ikamet izinli toplam 3.037.113 kişi ise barınma merkezleri dışında, toplum içinde serbestçe yaşamaktadır (2016 Yılı Türkiye Göç Raporu, 2017). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Bürosu istatistiklerine göre ise 2017 yılı Eylül ayı itibarıyla Türkiye'deki göçmen sayısı yaklaşık 3,5 milyondur (UNHCR-Turkey).

Bu yoğunlukta göçmen ve mültecinin topluma dâhil olması beraberinde bazı yeni durumlar ve riskler getirmektedir. Her şeyden önce göç ile toplumda ırk, etnisite, dil ve kültürde çeşitlilik artmakta ve bu durum bazen ayrışma ve çatışma yaratabilmektedir. Artan çeşitlilik, sosyal ve ekonomik açıdan bazı fırsatları barındırmakla beraber, özellikle ekonomi temelli kaygılar göçmenlerin/mültecilerin sorun olarak algılanmasına ve tepkiler oluşmasına sebep olmaktadır. Temmuz ayı itibarıyla Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye direk ve dolaylı ekonomik maliyetininin 30 milyar doları bulunduğu

ifade edilmektedir. Ayrıca toplumda zaman zaman gerginlik oluşturan karşılaşmalar yaşanmakta ve sığınmacılara ilişkin kaygıları büyütmektedir. Dolayısı ile sığınmacılar, Türkiye için sosyal bir problem olma potansiyeli taşımaktadır.

Sosyal Problem Nedir?

Sosyal problemlerin ne olduğunu tanımlamak güçtür ama onların varlığının hepimiz farkındayız. İçinde yaşadığımız dünyada, etrafımızda olup bitenlerden duyduğumuz hoşnutsuzluk sosyal problem tanımlamalarının ya da sosyal problemlerin bizzat kendilerinin temel dayanağıdır. Bu hoşnutsuzluk duygusu, ortada denebilecek olay ve olguları sorun yapan, giderilmesi halinde problem algısının da ortadan kalkacağı bir duygudur. Yani sosyal problemler bir yönüyle bizim olaylar ve olgular konusundaki sübjektif kanaatimizin ürünüdür.

Fuller ve Myers toplumsal sorunların çeşitli yönlerini ortaya koyar ve sosyal bir problemi, toplumsal normlardan sapma çerçevesinde değerlendirir. Buna göre bir sosyal problem çok sayıda kişinin paylaştığı toplumsal normlardan sapma gerçekleştiğinde ortaya çıkan bir durumdur. Dolayısıyla her sosyal problem, objektif bir koşuldandır ve sübjektif tanımdan oluşur. Nesnel koşul, tarafsız ve eğitilmiş gözlemciler tarafından, örneğin varlığı ve büyüklüğü açısından gözlenebilir, kontrol edilebilir doğrulanabilir durumlardır. Doğum hızındaki eğilimler, işsizlik vb. Sübjektif tanımlama ise bazı kişilerin mevcut durumun kendi değerlerine yönelik bir tehdit olduğunu düşündüğü farkındalık halidir. Objektif koşul gerekli ama yeterli değildir. Aynı durum iki farklı yerde görülebilir ancak bir yerde problem olurken diğer yerde problem olmayabilir. Koşullar, ilgili insanlar tarafından problem olarak tanımlanmazsa, bu insanlar için problem değildir; ancak bunlar, yabancılar ya da bilim insanları için problem olabilmektedir. Kültürel değerler, nesnel koşulun bir problem olarak tanımlanmasında önemli bir nedensel rol oynamaktadır. Kültürel değerler, toplumsal sorunlar olarak tanımlanan koşullara çözüm arayışlarında da belirleyicidir. Çünkü insanlar, kutsal inanç ve kurumlarına zarar veren ya da onları terk etmeyi gerektiren iyileştirme programlarını onaylamaya isteksizdir. (Fuller & Myers, 1941) Benzer şekilde Blumer'a göre sosyal problemler içsel kuralları olan toplumsal düzenlemeler dizisi olmaktan çok kolektif bir tanımlama sürecinin ürünüdür. (Blumer, 1971)

Bu yüzden sosyal bir problemin ne olduğuna ya da nelerin sosyal problem olduğuna dair evrensel, sabit veya kesin bir tanım yoktur. Sosyal problemler toplumdan topluma, bir toplumdaki bireyler ve gruplar arasında veya aynı toplumda zaman içerisinde değişen objektif ve sübjektif kriterlerin bir kombinasyonu ile tanımlanır. (Mooney, Knox, & Schacht, 2014, s. 3) Örneğin şiddete yönelik tutumumuz zaman içinde değişmiştir ve bugün şiddet, ülkemiz için önemli bir sosyal problem olarak kabul edilmektedir. Aile içinde, eğitimde ya da toplumsal yaşam içindeki bazı mücadele alanlarında şiddetin bir araç olarak kullanılmasına ilişkin kültürel kabul bugün daha zayıftır. Bunda şiddetin faillerinin, mağdurlarının, türlerinin değişmesinin yanında, şiddetin görünürlüğünün artması ve modern toplumlarda gelişen şiddet karşıtı söylemlerin bizim ülkemizde de benimsenmesinin önemli bir etkisi vardır. Yine çalışma konumuz olan göç, ikinci dünya savaşından sonra Almanya örneğinde gördüğümüz gibi sanayi hamlesine işgücü ihtiyacının bir sonucu olarak arzu edilir bir olgudur. Bugün bile yaşlı nüfus sorunu ile karşı karşıya kalan Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin işgücü kaynağı olarak kontrollü göç kabul politikaları yürüttüğünü müşahade etmekteyiz. Ancak buna karşı Avrupa halklarının ve hükümetlerinin tutumunda 2008 ekonomik krizinden bu yana keskin farklılaşmalar görülmekte, Avrupa'nın temel iddialarıyla çelişir şekilde yabancı düşmanlığı giderek artmaktadır.

Sosyal problemler yukarıda tanımladığımız gibi yalnızca sübjektif bir tanımlamanın ürünü değildirler. Onları tanımlamamızı sağlayacak objektif kıstaslar da vardır. Bir

tanıma göre bir toplumdaki belirli sayıda insan, hayat standartlarını ve değerlerini tehdit eden bir durum olduğunu ve bu durumun düzeltilmesi için bir şeyler yapılması gerektiğini kabul ederse, bu durum bir sosyal problem olarak tanımlanmaktadır. (Kornblum, Julian, & Smith, 2012, s. 3) Bu tanım bize bireysel problemler ile sosyal problemler arasında ayırım yapmak konusunda daha objektif bir imkân sunmaktadır. Burada sosyal problemin bir olumsuz durum, bir hoşnutsuzluk duygusuna dayandığı ve çok sayıda insanın yaşamını etkilediği gerçeğinin yanısıra, bu durumun düzeltilmesine ilişkin talebin de önemini görmekteyiz.

Thio ve Taylor'a göre (Thio & Taylor, 2011) bir sorunun kişisel mi toplumsal mı olduğunu anlamamızın iki yolu vardır. Bu yollardan ilki rakamlardır. Sorundan az sayıda kişi etkileniyorsa bu kişisel bir sorundur, ancak çok sayıda kişi etkileniyorsa bu sosyal bir problemdir. Bir kişinin yaşam koşulları iyi olmadığı için ya da daha iyi yaşam standartlarına kavuşmak için ailesiyle birlikte Amerika'ya yerleşmek istemesi bireysel bir problemdir. Bir bireyden fazlasını ilgilendirse bile yine toplumsal bir niteliği yoktur. Yüzlerce köyün ve yerleşim yerinin altında kalacağı bir baraj inşa edilmesi ve on binlerce insanın bu karardan dolayı yerlerinden olması ise sosyal bir problemdir. Ancak bu bile 5 milyon insanın göç etmek zorunda kaldığı, yüzbinlerce insanın yaşamını yitirdiği ve neredeyse her şehrin harap olduğu Suriye iç savaşının ortaya çıkardığı sorunların yanında çok küçük bir sosyal problemdir. Sorunun toplumsal olup olmadığını belirlemenin öteki yolu ise sorunun nedenselliğidir. Bir sorunun nedenleri, pervasızlık ve sorumsuzluk gibi doğasında psikolojik ise, kişisel bir sorundur. Fakat sebepler, savaş, soykırım gibi ya da cinselliğin yaygın medya tasvirleri gibi bazı daha büyük toplumsal güçlerden kaynaklanıyorsa bir toplumsal problemle karşı karşıyayız demektir.

Carl, sosyal problemlerin niteliklerini şöyle sıralamaktadır. 1) Her şeyden önce bir sosyal problem kişi, grup ya da toplumun durumunu olumsuz olarak etkiler. 2) Sosyal problemler doğadan kaynaklanmaz, insan ürünüdürler. 3) Sosyal problemler kaçınılmaz değildir, önlenebilir, çözülebilir. 4) Sosyal problemler çok sayıda kişiyi etkilerler. 5) Sosyal bir problemin tanımı ve çözümü genellikle yorum ve tartışmaya açıktır. (Carl, 2012) Sosyal problemlerin bir niteliği de başka olumsuzluklara ve başka sosyal problemlere yol açma potansiyelidir. Sebep olduğu olumsuz durumların başka olumsuzlukları tetiklemesi ve gittikçe büyüyen bir şekilde toplumu olumsuz etkilemesi mümkündür. Hiçbir sosyal problem tek bir konuda olumsuzluk doğurmaz. Sosyal problemler domino taşları gibi biri ötekini tetikleyen ve çözümü de birbirine bağlı olan bir sorunlar yumağı oluştururlar. Örneğin alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı çok sayıda insanın ruh ve beden sağlığını bozmasının yanında, mala karşı suç, aile içi şiddet, boşanma ve parçalanmış aile çocukları gibi çok daha büyük sorunlara yol açarlar.

Göç ve Sığınmacılar Bir Sosyal Problem midir?

Bir olay ya da olgunun problem olup olmadığını belirlemek için saha araştırmaları yürütülmeli ve problem algısı ölçülmelidir. Ancak bazı konular öylesine yaygın, kitlesel ve açıktır ki saha araştırmaları ancak problemin mahiyetini ve boyutunu analiz etmek için gereklidir. Yüzbinlerce kişinin hayatını kaybettiği, yüzbinlerce çocuğun ebeveynlerinden birini ya da her ikisini kaybettiği, şehirlerin harabeye döndüğü, milyonlarca kişinin yerinden edildiği Suriye iç savaşının ve devamında komşu ülkelere sığınan milyonlarca insanın problem olup olmadığını sormak da gereksizdir. Yıllardır basına, sosyal medyaya Türkiye özelinde canlı yüzleşmelere, toplumsal tecrübelere konu olan Orta Doğu ve Avrupa coğrafyasında neredeyse her ülkenin sınırlarına dayanan sığınmacıların da sayısız probleminin olduğu, öte yandan yerleşik ülke halkları için de potansiyel bir problem oldukları acı bir gerçektir. Saha araştırmalarına, analizlere ve teorik değerlendirmelere ancak problemin mahiyetini,

taraflarını, boyutlarını daha iyi anlamak ve çözüm arayışlarına katkı sunmak için ihtiyaç vardır.

Sosyal problemlerin niteliklerine ilişkin yukarıdaki değerlendirmeler ve çok azını sunduğumuz veriler çerçevesinde;

1) Savaş ve savaşın sebep olduğu göç başta göç edenler ve göçe maruz kalanlar olmak üzere, büyük insan kitlelerinin durumunu olumsuz olarak etkilemektedir. Ölüm, yaralanma ve sakat kalma, çocukların anne babalarını kaybedip korumasız kalması, yerleşim yerlerinin harap olması, insanların evlerinden olması, temiz su ve gıda ihtiyaçlarının karşılanamaması, sağlık hizmetlerinden yoksunluk ve salgın hastalıklar, tarım alanlarının tahrip olması, ticaret, haberleşme ve dolaşım özgürlüğünün kısıtlanması, bireysel ve toplumsal travmalar Suriye iç savaşının sonuçlarından yalnız bazılarıdır. Öte yandan sınırlar ve kentler üzerinde oluşan yoğun nüfus baskısı, sığınmacılara yapılan sosyal yardımların ekonomik etkisi, vergi kaybı, işgücü piyasasında oluşan dengesizlikler, kira ve konut fiyatlarında artış, kriminal vakalar, etnik, kültürel ve dilsel çeşitliliğin artmasından kaynaklanan gerilim ve çatışma potansiyeli göç kabul eden ülkelerin karşılaştığı ya da yüz yüze kaldığı olumsuz sonuçlardandır.

2) Savaş mağdurlarının göçü ve ilticası doğal bir zorunluluktan değildir, ilgili ülkenin otoritelerinin ve dıştan müdahalelerin bir sonucu olarak insan ürünüdürler. 2011'de Arap Baharı olarak bilinen toplumsal hareketlenmeler Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali ve Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in devrilmesine neden oldu. Suriye'deki hareketlenmeler Arap Baharı'na destek amacıyla duvarlara grafiti yazdıkları için 15 gencin gözaltına alınması üzerine Mart ayında patlak verdi. O gençlerden biri olan 13 yaşındaki Hamza el-Khateeb'in işkence gördükten sonra öldürülmesi üzerine büyüyen gösteriler, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed tarafından yönetilen Suriye hükümetinin, protesto gösterilerine yüzlerce göstericiyi öldürerek ve daha birçok kişiyi hapse atarak karşılık vermesiyle bir iç çatışmaya, Temmuz 2011'de, ordudan kaçan bazı askerlerin, hükümeti devirmeyi amaçlayan Özgür Suriye Ordusu'nu kurmasıyla da iç savaşa dönüştü. (Syria's Civil War Explained From The Beginning, 2017) İran, Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve daha birçok devletin müdahalesi ile sorun çok daha karmaşık ve çözümü zor bir hale geldi.

3) Tüm göç hareketlerinde olduğu gibi savaş mağdurlarının göçü de diğer sosyal problemler gibi kaçınılmaz değildir, önlenebilir, yönetilebilir, çözülebilir. Savaş mağdurlarının yerlerinden olmasının en büyük nedeni modern dünyanın ahlak tanımaz savaş anlayışı ve hedef ayırt etmeyen savaş teknolojileridir. Asgari ahlaki müştereklerden ve savaş hukukundan uzak bir dünyada savaşlar ne yazık ki sivil asker ayrımı gözetmeden, yerleşim yerlerinde, büyük nüfusların yaşadığı kent merkezlerinde ve mahallelerde yapılmaktadır. Yaşam alanlarında yaşanan çatışmalarda yoğun msket bombası gibi ağır konvansiyonel silahların, zehirli gazlar gibi kimyasal kitle imha silahlarının kullanılması sivil kayıpları ve tahribatı arttırmaktadır. Kullanılmasını yasaklayan uluslararası sözleşmelere rağmen bu tür silahların kullanılmasına Suriye iç savaşı boyunca tüm dünyanın gözü önünde devam edilmiş, (Syria: Un Probe Documents Use Of Chemical Weapons And Other Crimes Against Civilians, 2017) ancak bunu önlemeye yönelik etkili bir müdahale olmamıştır. Bu nedenle Suriye'de geçen altı yıl boyunca çoğunluğu sivil 480.000'den fazla insan yaşamını yitirmiş, bir milyondan fazla insan ise yaralanmıştır. (Death Tolls - I am Syria)

4) Göç ve iltica çok sayıda kişiyi etkiler. Yerinden olma ve göç merkezli bakıldığında Mart 2011'de iç savaşın başlamasından bu yana çatışmalardan kaçan yaklaşık 11 milyon Suriyeli yerlerinden olmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine (UNHCR) göre, çatışmadan kaçanların 4,8 milyonu Türkiye, Lübnan,

Ürdün, Mısır ve Irak gibi komşu ülkelere ve 6,6 milyonu Suriye içerisinde başka yerleşim yerlerine sığınmış durumdadır. Bu insanlardan yaklaşık bir milyonu Avrupa'ya sığınma talebinde bulunmuştur. Savaşın altıncı yılında 13.5 milyon ülke insanı, yardıma ihtiyaç duyar durumdadır. (Syrian Refugees, 2017) Göç hareketine göç edilen ülkeler perspektifinden bakıldığında ise etkilenen kişi sayısı çok daha fazladır. Yukarıda saydığımız komşu ülkelerin nüfuslarını da göç krizinin tarafı olarak saydığımızda sorundan etkilenenlerin sayısı yüz milyonları aşmaktadır.

5) Sığınmacılara ilişkin sorunun tanımı ve çözümü genellikle yorum ve tartışmaya açıktır. Şurası açıktır ki sığınmacılar sorunu Suriye iç savaşına doğrudan bağlıdır. İç savaşın sona erdirilmesi sığınmacılar krizinin tamamen çözülmesini sağlamasa bile çözümü önemli ölçüde kolaylaştıracaktır. Savaşın devam etmesi ise krizin her gün biraz daha büyümesine sebep olacaktır. 2011 yılında başlayan iç savaş, çözüm bulunacağına dair her gün biraz daha azalan ümitle altıncı yılına girmiş durumdadır. Rejimin savaşa İran ve Rusya'yı dâhil etmesi, muhalif güçlerin Türkiye, Katar, Amerika ve bazı Avrupa Birliği ülkelerinden destek bulma çabası, dış ülkelerin çeşitli saiklerle olaya müdahil olması sürekli olarak çözüm arayışı iddiaları ile meşrulaştırılmıştır. Ancak aktörlerin artması çözümü kolaylaştırmak yerine daha da zor hale getirmiştir. Altı yıl içerisinde Cenevre ve Astana görüşmeleri başta olmak üzere çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Ancak çözüm formülasyonları Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunarak Esed rejiminin iktidarını sürdürmesi ve tüm Suriyelilerin evlerine dönmesinden, Suriye topraklarında üç ayrı devletin kurulmasına kadar çeşitli seçenekler içermektedir. Ancak hiçbir seçenek üzerinde hayata geçirilecek bir uzlaşma sağlanamamıştır. Öte yandan Türkiye'de olduğu gibi sığınmacı krizinin artık kalıcı bir durum olduğu ve sığınmacılara vatandaşlık verilerek soruna kalıcı bir çözüm bulunması gibi tartışmalar da yapılmaktadır.

6) Sosyal problemlerin başka olumsuzluklara ve başka sosyal problemlere yol açma potansiyeli göç olgusunda ve yaşadığımız sığınmacı krizinde çok daha belirgindir. Sığınmacı krizinin yarattığı güvenlik sorunları, ekonomik yardım giderleri, ev fiyatlarını ve kiralari arttırması, işsizliği arttırması gibi kısa vadeli etkilerinin yanında, kentlerde işsiz ve aylak bir sınıf oluşturması, evsizleşme, gettolaşma, mafyalaşma gibi uzun vadede görülebilecek başka olumsuzlukları tetikleme ve gittikçe büyüyen bir şekilde toplumu olumsuz etkilemesi mümkündür.

Sosyal problemlere ilişkin tüm bu nitelikler çerçevesinde değerlendirildiğinde, Suriyeli sığınmacılar sorununun hem göç edenler açısından hem de göç kabul eden ülkelerin halkları açısından niteliği itibariyle potansiyel bir sosyal problem olduğu açıktır. Asıl sorun bu problemin boyutunun, bileşenlerinin, risk alanlarının ve olası fırsatların iyi belirlenmesi, yönetilebilir bir düzeyde tutulması ve uzun vadede etkili çözümlerin üretilmesidir.

Sığınmacılar Krizinin Büyüme Potansiyeli ve Sorun Alanları

Yukarıda belirttiğimiz gibi Türkiye son yıllarda çok yoğun bir sığınmacı akınına uğramıştır. 2016 yılı içerisinde 25 milyon yabancıların giriş-çıkış yapmasının yanında eğitim, çalışma ve turizm gibi amaçlarla 460.000 civarında yabancı ikamet izni olarak Türkiye'de yaşamaktadır. 2011 yılında başlayan Suriye krizinde "açık kapı politikası" izleyen Türkiye, Suriyelileri "Geçici Koruma Statüsü altında kabul etmiştir. Ülke dışına göç eden 4,8 milyon Suriyelinin büyük çoğunluğu Türkiye'ye sığınmıştır. 2016 yılı sonu itibariyle 2.834.441 Suriyeli sığınmacıya geçici koruma Statüsü verilmiştir. 2016 yılında 150.000'e yakın düzensiz göçmen yakalanmıştır. Göç yollarında meydana gelen ölümleri azaltmak ve Avrupa'nın sınırlarını kapattığı göçmenlere daha insani koşullar sunmak üzere 18 Mart 2016 tarihinde Avrupa Birliği ile bir mutabakata varılmıştır. Göç alanında transit ülke konumunda olan Türkiye, sağladığı görece ekonomik ve siyasi istikrar neticesinde hedef ülke konumuna gelmiştir (2016 Yılı Türkiye Göç

Raporu, 2017). Bu rakamlar insani açıdan son derece önemli olsa da beraberinde bazı siyasal, sosyal, ekonomik maliyetler ve riskler getirmektedir.

Sığınmacılara, mültecilere, göçmenlere, genel olarak yabancılara karşı gösterilen tepkinin birkaç önemli nedeni vardır. Eitzen ve arkadaşlarına göre bunlar çoğunlukla ekonomi kaynaklı, kısmen ise etnik ve kültürel kaynaklıdır. Göçmenlerin işlerini ellerinden alması, ücretleri aşağı çekmesi, ülke kaynaklarının göçmenlere harcanması, vergi kaybı ve yapılan yardımların yeni vergilerle finanse edilmesi, konut ve kira fiyatlarının artması, gibi ekonomik kaygılar göçmen karşıtı söylemlerin ve tepkilerin ana nedenleridir. (Eitzen, Zinn, & Smith, 2011) Yeni gelen göçmenlerin yerleşik olanlar için bir tehdit olarak görülmesi evrensel bir temayüldür. Göç alan toplumların sığınmacılara dönük davranışları incelendiğinde; kültürel mesafe koyma, demografik açıdan kaygı duyma, özellikle iş kaybetme ve gelir kaybı kaygısı, ev fiyatlarının yükselmesine bağlı olarak ekonomik kaygı şeklindedir. Benzer şekilde eğitim ve sağlık kurumlarında yoğunluğa ve bu hizmetlerin kalitesinin düşmesine sebep oldukları ve suç oranlarını arttırdıkları yaygın kanaatler arasındadır (Tunç, 2015).

Bunların arasında en önemlisi ve spekülatif söylemlere en açık olanı işgücü piyasasına giren göçmenlerin yerleşik olanların işlerini ellerinden alacağı korkusudur. Göçmenler/sığınmacılar, düşük ücretli mesleklerde çalışmak eğilimindedirler. Toplumun geneli için değil ama alt gelir gruplarını (düşük ücretli / zayıf yetenekli / yetersiz eğitimliler) olumsuz etkileyebilir. Göçün işgücü piyasası üzerindeki asıl etkisi devlet göçmenlere sosyal yardımları kestğinde ya da azalttığında ortaya çıkacaktır. Göçmenlerin/sığınmacıların çoğu çalışmak ve iş bulmak zorunda kalacak. Bu durumda ülke vatandaşlarıyla birlikte milyonlarca kişi daha düşük seviyedeki daha az iş için rekabet etmek durumunda kalacaktır. (Eitzen, Zinn, & Smith, 2011) Ücretlerin düşmesi ise yaşanabilecek bir ekonomik durgunluk durumunda özellikle istihdamın yüksek olduğu sektörlerde işsizliğe sebep olabilecektir.

Konuya ilişkin olarak Paksoy ve arkadaşlarının Kilis ili örneğinde yaptığı bir çalışma Suriyeli sığınmacı nüfusunun en yoğun olduğu şehirde benzer kaygıların taşındığını göstermektedir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu, Suriyelilerin kayıt dışı çalıştığı, ucuz işgücü oluşturduğu, yerli halkın işsizlik oranının artmasına sebep oldukları ve Suriyelilerin gelmesiyle Kilis'te kayıt dışı ticarete bir artış olduğu görüşündedir (Paksoy, Koçarslan, Kılınç, & Tunç, 2015).

İkinci önemli ekonomik kaygı ise göçmenlerin toplumun ekonomik kaynaklarını tüketmesinden ve bunun ekonomiye etkisinden kaynaklanan kaygıdır. Kısa vadede, göçmenler kamu hizmetlerinden ve sosyal yardımlardan vergi ödemeden yararlanmak yoluyla kamu kaynakları üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Ciddi kaynak kaybına yol açan iki sebep vardır. Birincisi, devlet tarafından finanse edilen eğitim, sağlık, barınma masrafları, ikincisi, çoğunlukla kayıt dışı çalıştıkları ve düşük ücretli işler yaptıkları için vergi ödememeleri. Ülkemiz Suriye iç savaşının başladığı 2011 yılından bu yana mülteciler için 30 milyar doların üzerinde harcama yapmıştır. Yapılan harcamanın 1,5 milyar dolar gibi çok cüzi bir miktarı Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler tarafından karşılanırken 28 milyar doların üzerinde bir rakam Türkiye bütçesinden karşılanmıştır (Erdoğan: Ben Bu Ortaklığı Masaya Yatırım, 2017). Bu etki, kısa vadede göçmen karşıtı söylemlerin ve artan huzursuzluğun en önemli kaynağıdır. Nitekim bu konuda halk arasında dolaşan söylentiler ve basında eleştiriler görmek mümkündür.

Türkiye'deki sığınmacı, göçmen ve mülteci algısı üzerine yapılan bir çalışmada Suriyelilere tanınan hakların, Türkiyelilere tanınan haklardan daha fazla olduğuna ilişkin algı dikkat çekicidir. Hatta bu algı öylesine ileri düzeydedir ki; 1100 TL devlet tarafından maaş, istedikleri okulda ücretsiz ve sınav koşulsuz eğitim, gıda yardım parası, sınırsız sağlık hizmeti, memurluk, polislik ve doktorluk imkânı, sigorta,

toplulu taşıma araçlarından ücretsiz yararlanma, iş yeri açarken vergi muafiyeti, TOKİ'den konut yardımı gibi birçok konuyu kapsamaktadır (Eşigül, Arslan, Gencer, Tosun, Korkmaz, & Yıldırım, 2017). Gaziantep valiliğinin bir araştırmasında da benzer algıları görmek mümkündür. Valilik araştırmasında halk arasında yayılan Suriyelilerin ciddi asayiş sorununa yol açtığı, trafik kurallarına uymadıkları ve halka gelen sosyal yardımların sığınmacılara dağıtıldığı söylentilerinin yaygın olduğu, ancak 200 bini aşkın Suriyelinin yaşadığı Gaziantep'te 2012'de Suriyelilerin 129, 2013 yılında 685, 2014 yılının ilk 5 aylık döneminde ise 949 olaya karıştığı ve suça karışan Suriyeli oranının %4 civarında olduğu belirtilmiştir (Valilik açıkladı: Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Maliyeti, 2014). Bu oran halk arasındaki algıya oranla gayet düşüktür.

Yüksek sayıda sığınmacının Türkiye'ye gelmesinin sonuçlarından biri de göçle artış gösteren ırksal/etnik çeşitliliğin mevcut ayrışmaları keskinleştirerek beraberinde yeni gerilimler getirmesi endişesidir. Eşigül ve arkadaşlarının yaptığı yukarıdaki çalışmada (2017) başta Suriyeliler olmak üzere sığınmacı/göçmen ve mültecilere dair algıları şekillendiren önemli bir etmenin de milliyetçilik olduğu saptanmıştır. Hem Suriyelilerle kurulan empati hem de bunun karşı-söyleminin milliyetçilik ve millî tarih sembolleri üzerinden çerçevesi oluşturulmuş olması çalışmada dikkat çeken bulgulardandır. Ekonomik korkulara ırksal ve etnik farklılıklar ve söylemler eklendiğinde endişeler daha çok artmaktadır.

Öte yandan sığınmacıların yerleşim temayülleri de risk barındırmaktadır. Destek arayışında olan sığınmacılar coğrafi olarak ırk/etnisite temelli kümelenme eğilimindedirler. Kilis özelinde yapılan bir çalışma sığınmacıların yakınlarının yanına yerleşme eğilimlerini ve göç sürecinde "ağ teorisi"nin geçerliliğini ortaya koymuştur. (İncili & Akdemir, 2016) Bu kümelenme uzun vadede farklı yapıya sahip gettoların oluşmasına zemin hazırlayabilir. İkinci kümelenme eğilimi, yeni göçmenlerin daha ucuz konut avantajından dolayı diğer göçmenlerin ya da yoksulların yaşadıkları bölgelere yerleşme eğilimidir. Yan yana yaşayan yerli yoksulların ya da başka ırk/etnisiteye sahip göçmenlerin birbirlerine üstünlük sağlamak için rekabete girmesi ve bunun bir çatışmaya dönüşmesi ihtimal dâhilindedir (Eitzen, Zinn, & Smith, 2011).

Sığınmacı Krizinin Olumlu Sonuçları ve Potansiyel Fırsatlar

Bilimsel ve akademik çalışmalar kadar bireysel ve toplumsal tecrübelerimiz bize her krizin içinde bazı fırsatlar barındırdığını da göstermektedir. Suriye iç savaşının tetiklediği göç krizi de getirdiği olumsuzlukların ve taşıdığı risklerin yanında bazı önemli fırsatlar barındırmaktadır. Aslında tek tek ele alındıklarında sorunun her boyutunun iyi yönetilmesi halinde fırsata dönüştürülebileceğini görmek mümkündür. Suriyelilere yapılan ekonomik masrafların, bazı sektörlerde üretimi arttırması, kira artışının konut talebini arttırması ve inşaat sektörünü canlandırması, işsizlik sorununa yol açmasının yanında işgücüne katkı sunması, etnik ve kültürel çeşitliliğin artması ile çok kültürlü ve hoşgörülü bir yapının oluşmasını sağlaması gibi. Bu bölümde sığınmacı krizinin ya da genel olarak göçün fırsatlar barındıran olumlu yanlarından bahsedeceğiz.

İnsan göçü aynı zamanda sermaye ve beyin göçünü de beraberinde getirir. Ekonomik olarak iyi durumda olan ve serbest meslek sahibi göçmenler kendi işlerini kurmak suretiyle yerel ekonomilere katkı sunarlar. Göç ile gelen ve kaynak ülkede belirli bir parasal sermayeye, ticari ağlara ya da üretim tecrübesine sahip olan insanların, bu imkânlarını göç alan ülke içerisinde kullanmaları, yatırım yapmaları ve istihdam oluşturmaları mümkündür. Öte yandan bu girişimci yerel olarak yatırım yapmakta ve gelirlerinin çoğunu yerel olarak harcayan insanlar çalıştırmaktadır. Türkiye'deki Suriyelilere ait mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin genel görünümüne ilişkin hazırlanan bir rapora göre (Uçak, Holt, & Raman, 2017) 2011'den beri resmi

olarak 6,033 yeni şirket kuran ve yaklaşık 334 milyon dolarlık yatırım yapan Suriyeliler 2013'ten bu yana her yıl yeni şirket kuran yabancılar arasında birinci sırada yer almaktadır. Aynı rapor, bu şirketlerin istihdama giderek daha fazla katkı sunduklarını ortaya koymaktadır. Bir başka rapor ise Orta Doğu ülkeleri ile ticaret ve yatırım ilişkisi olan ve o pazarları iyi bilen Suriyeli tüccar ve yatırımcıların Türkiye'nin bu ülkeler ile olan ticaret ve yatırım ilişkisine katkı sunduğuna dikkati çekmektedir (Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, 2015).

Bazı hizmetler için daha fazla talep olması ekonomik büyümeye ve istihdama katkı sunabilir. Her mülteci tüketicidir ve hane halkı gelirleri nispeten düşük olmasına rağmen, topluca, önemli ölçüde satın alma gücü vardır. Sığınmacılar da kira ödemekte ve temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kısa vadede bu ihtiyaçların önemli bir kısmı yardımlarla karşılanıyor olsa bile uzun vadede göçmenler toplum için iyi bir yatırımdır. Göçmenler ülkesi olan Amerika'da yapılan bir çalışma, ailesi ile birlikte Amerika'da yaşayan bir göçmen öldüğünde, kendisi ve çocuklarının hükümet yardımlarından aldıkları paradan 80.000 dolar daha fazla vergi ödediklerini ortaya koymuştur. Yine Amerika'da yapılan araştırmaların bulguları, göçmenlerin ağırlıklı olarak eğitim masrafları yüzünden mali açıdan yirmi yıl kadar yük olduklarını, bundan sonra, topluma maddi olarak fayda sağladıklarını, yasal ve yasadışı göçün ABD genelinde gayri safi yurtiçi hasılaya "yılda 1 milyar dolar ila 10 milyar dolar arasında bir katkı sağladığını" göstermiştir. (Eitzen, Zinn, & Smith, 2011) ORSAM'ın hazırladığı rapor Suriye'deki ve Türkiye'deki Suriyelilere sağlanan insani yardım malzemelerinin ve hizmetlerin yerel firmalardan temin edilmesinin, özellikle gıda ve tekstil firmaları için bir fırsat oluşturduğunu ortaya koymuştur.

Mülteci ve sığınmacıların bir ülkeye katkı sağlayabileceği alanlardan biri de yaşlı nüfus sorunudur. Toplum yaşlandıkça, daha fazla işçiye, özellikle de hizmet işçilerine sürekli ihtiyaç duyulacaktır. Bugün Batı'da birçok toplum yaşlı nüfus sorunu ile karşı karşıyadır. Türkiye'nin nüfus projeksiyonları yaşlı nüfusun çok uzak olmayan bir zamanda Türkiye için de sorun olacağını göstermektedir. TÜİK verilerine göre demografik göstergelerdeki mevcut eğilimler devam ettiği takdirde Türkiye nüfusunun yaşlanmaya devam etmesi, 2012 yılında %7,5 olan yaşlı nüfus oranının 2023 yılına gelindiğinde %10,2'ye yükselmesi beklenmektedir. 2075 yılında ise bu oranın %27,7'ye kadar çıkabileceği tahmin edilmektedir. Yine temel senaryoya göre Türkiye nüfusunun ortanca yaşının 2012'de 30,1 iken 2023'te 34'e 2050'de 42,9'a ve 2075'te 47,4'e çıkacağı öngörülmektedir. (Nüfus Projeksiyonları 2013-2075, 2013) Nitekim bu durumu önlemek için nüfus artışını teşvik edecek siyasi söylemler ortaya konmakta ve idari tedbirler alınmaktadır. Bu yönüyle sığınmacıların/mültecilerin topluma entegre olması orta ve uzun vadede yaşlı nüfus sorununu hafifletecek bir katkı sunacaktır.

Ülkede artan mülteci sayısı etnik, dilsel ve kültürel çeşitliliği beraberinde getirmektedir. Bu çeşitlilik doğru yönetildiği takdirde önemli fırsatlar barındırmaktadır. Türkiye özelinde zaten tarihi, kültürel, demografik ve ticari ilişkilerin yoğun olduğu komşu Suriye ve Irak'tan gelen sığınmacıların, savaşın verdiği mağduriyet üzerinden kabul görmesi daha kolay olmuştur. Burada temel sorun, Suriye iç savaşı uzadıkça oranları yükselen, geleceklerini Türkiye'de gören sığınmacıların (Suriyeli Mülteci Hayatlar Monitörü, 2017) entegrasyonu sorunudur. Yapılan araştırmalar, günlük hayatına doğrudan yansıyan pek çok etki ve risklerine rağmen Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki toplumsal kabul düzeyinin son derece yüksek olduğunu ortaya koymuştur. (Erdoğan, 2014) Artan etnik ve kültürel çeşitlilik mevcut keskin farklılıkları bulanıklaştırıp daha heterojen, esnek ve hoşgörülü bir toplum yapısı ortaya çıkarabilir. Türkiye için Suriyeli sığınmacılar orta ve uzun vadede mevcut Türk-Kürt ayrışmasını/söylemini/karşıtlığını absorbe edecek etnik/kültürel çoğulcu bir bakış açısına yol açabilir. Başarılı bir entegrasyon siyaseten

çokça kullanılan Türk/Kürt/Arap/Çerkez/Abaza/v.s. kardeşlik söylemini daha ete kemiğe bürünür hale getirecektir.

SONUÇ

Suriye iç savaşı büyük insani felaketleri ve yıkımları beraberinde getirmiştir. Bu savaşın mağdurları herkesten önce Suriye halkıdır. Ancak savaşın başladığı 2011 yılından beri başta Türkiye olmak üzere komşu ülkeler birçok risk ile yüz yüze gelmiştir. Suriyeli sığınmacılar krizi güvenlik, ekonomik ve kültürel boyutları ile bu risklerin başında gelmektedir. Üç milyona yakın Suriyeli başta sınır illeri ve büyükşehirler olmak üzere Türkiye'nin dört bir yanına dağılmış durumdadır. Bu sığınmacıların %10'a yakın bir kısmı kamplarda kalmakta, büyük çoğunluğu ise kentlerde serbestçe yaşamaktadır. Dili ve kültürü farklı bu kadar insanın ülke içinde sınırlı kontrol imkânları ile yaşaması toplumsal bir risk taşımakta, bir sosyal problem potansiyeli barındırmaktadır.

Sosyal problemler sosyolojisi toplumda çok sayıda insanı rahatsız eden durumları ele alır. Bir sosyal problemi tanımlamak boyutlarını ortaya koymak ve çözüm önerileri sunmak uzmanların işi olsa da, sıradan vatandaşlar sosyal problemlerin tam merkezinde yaşamakla ve olumsuzlukları hissetmekle sosyal problemlerden haberdardırlar. Her sosyal problem objektif bir koşuldandır ve nesnel tanımdan oluşur. Nesnel koşul araştırmalarla elde edilebilen verilerde görülür, öznel tanımlama ise insanlar olay ve olguları kendi değerlerine bir tehdit olarak düşündüklerinde ortaya çıkar. Kültürel değerler sosyal problemlerin belirleyicisidir.

Sosyal problemlerin tespitinde kullanılabilecek iki önemli kıstas sayılar ve sebeplerdir. Çok sayıda kişiyi etkileyen ve büyük toplumsal güçlerden kaynaklanan problemler sosyal problem olarak ele alınabilir. Olumsuz bir durum yaratmaları, insan ürünü olmaları, yönetilebilir ve çözülebilir olmaları, yorum ve tartışmaya açık olmaları ve başka problemlere kaynaklık etmeleri sosyal problemlerin diğer niteliklerindedir. Suriye iç savaşı ve buna bağlı olarak gelişen göç krizi de büyük insan kitlelerinin durumunu olumsuz etkilemesi ve yukarıda saydığımız tüm diğer nitelikleri haiz olması bakımından sosyal bir problemdir. Ancak her kriz gibi sığınmacılar krizinin de barındırdığı fırsatlar vardır. Bu problemin boyutlarının ortaya konması, olası risklerin ve fırsatların iyi belirlenmesi gerekmektedir.

Sığınmacı krizini sorun yapan en önemli konu rakamlar konusunda spekülasyonlar olsa da; işgücü piyasası üzerinde oluşturdukları baskı ve sebep oldukları işsizlik algısıdır. Bu konuda endişeleri doğrulayan araştırma bulguları olmakla beraber, bazı sektörlerde üretim ve istihdamın yükselmesine sebep olduğunu gösteren veriler de vardır. Bir başka ekonomi temelli sorun da vergilerden elde edilen kamu kaynaklarının sığınmacılara harcanması ve sığınmacıların vergi ödememesi konusudur. Ancak kamplarda kalan az sayıda Suriyeli için bu durum geçerli olsa da kamp dışında kalanların önemli bir kısmının piyasadan elde ettikleri gelirleri vardır ve bunların çoğu serbest tüketici olarak dolaylı vergi ödemektedir. Göçle artış gösteren ırksal/etnik çeşitliliğin mevcut ayrışmaları keskinleştirerek beraberinde yeni gerilimler getirmesi ihtimali, ekonomik nedenlerle yükselen göçmen karşıtı söylemler ve tepkilerle daha da fazla artmaktadır. Sığınmacılar konusunda en büyük risk yerli halk ile göçmenler arasında çıkacak çatışmalardır.

Çatışma riski şu an için düşüktür çünkü Suriyeli Sığınmacı krizini daha doğru ifade ile sığınmacılara karşı tepkileri hafifleten birçok sebep vardır. Bu boyutlarda mültecilik/göçmenlik olgusunun henüz yeni olması, Suriye'de göçe sebep olan savaşın hala devam etmesi, mültecilerin savaş bittiğinde geri gideceklerine dair beklenti, mültecileri sahiplenen güçlü bir hükümetin iktidarda olması, Türkiye'nin ekonomik durumunun mülteci politikalarının maliyetini karşılayabilecek durumda olması gibi

bazı sebepler göçmen karşıtı söylemlerin yükselmesini ve güçlenmesini ertelemektedir. Bu sebeplerden ötürü Türk halkının Suriyeli göçmenlere karşı kabul düzeyi yüksek olsa da bazı konularda çıkan manipülatif söylemler ve provokatif eylemler bu gerilimi bir çatışmaya dönüştürebilir. Ancak savaşın verdiği mağduriyetten dolayı toplumda görülen müsamaha ve kabulün, zaman içerisinde Suriyelilere alışma, uyum ve birlikte yaşamayı kabule dönüşmesi olasılığı yüksektir. Başarılı bir entegrasyonun Suriyelileri çoğulcu bir toplum için fırsata dönüştürmesi ve mevcut ayrışmaları seyreltmesi/önemsizleştirilmesi mümkündür.

Göç ve sığınmacılar krizi niteliği itibariyle yönetilebilir, çözülebilir potansiyel bir sosyal problemdir. Sığınmacı krizi riskler barındırdığı kadar fırsatlar da barındırmaktadır. Konjonktürel durum şimdilik sorunu önemsizleştirmekte ve ötelemekte ise de mültecilerin varlığı manipülasyonlara açık bir olgudur. Bu yüzden algıların iyi yönetilmesi ve risklere karşı tedbirli olunması gerekmektedir. Durum ne olursa olsun mülteci krizinin insani boyutu göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- (2017). *2016 Yılı Türkiye Göç Raporu*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- (2013). *Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075*. Ankara: TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu.
- Valilik açıkladı: *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Maliyeti*. (2014, 06 22). 11 22, 2017 tarihinde Milliyet: <http://www.milliyet.com.tr/valilik-acikladi-suriyeli-gundem-1900983/> adresinden alındı
- (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara: ORSAM ve TESEV.
- (2017, 11 22). 11 22, 2017 tarihinde Syrian Refugees: <http://syrianrefugees.eu/> adresinden alındı
- Erdoğan: *Ben Bu Ortaklığı Masaya Yatırıyorum*. (2017, 10 19). 11 24, 2017 tarihinde NTV: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdoganben-bu-ortakligi-masaya-yatirim,fQkDwNvih0eEMUrcUy7aiw> adresinden alındı
- (2017). *Suriyeli Mülteci Hayatlar Monitörü*. İstanbul: İNGEV ve Ipsos Sosyal Araştırmalar Enstitüsü.
- Syria: *Un Probe Documents Use Of Chemical Weapons And Other Crimes Against Civilians*. (2017, 9 6). 11 22, 2017 tarihinde UN News Centre: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=57468#.WhWFhoZl-M9> adresinden alındı
- Syria's Civil War Explained From The Beginning. (2017, 10 1). 11 22, 2017 tarihinde Al Jazeera: <http://www.aljazeera.com/news/2016/05/syria-civil-war-explained-160505084119966.html> adresinden alındı
- Blumer, H. (1971). Social Problems as Collective Behavior. *Social Problems*, 18(3), 298-306.
- Carl, J. (2012). *Think Social Problems*. Pearson.
- Death Tolls - I am Syria. (tarih yok). 11 22, 2017 tarihinde iamsyria.org: <http://www.iamsyria.org/death-tolls.html> adresinden alındı
- Di Bartolomeo, A., Jaulin, T., & Perrin, D. (2011). *CARIM Migration Profile: Palestine*. CARIM - Consortium for Applied Research on International Migration (www.carim.org).
- Eitzen, D., Zinn, M., & Smith, K. (2011). *Social problems, census update*. Pearson Higher Ed.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç Ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO.
- Eşigül, A., Arslan, B., Gencer, A., Tosun, S., Korkmaz, S., & Yıldırım, Ş. (2017). *Bilgiden Algıya: Türkiye'deki Sığınmacı, Göçmen ve Mülteci Algısı Üzerine Bir Çalışma*. Viyana: Avrupa Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü.

- Fuller, R., & Myers, R. (1941). The Natural History of a Social Problem. *American Sociological Review*, 6(3), 320-329.
- Göç Terimleri Sözlüğü. Cenevre: IOM Uluslararası Göç Örgütü.
- İncili, Ö., & Akdemir, İ. (2016). Yerinden Edilmişliğin Coğrafi Analizi: Kilis'te Suriyeli Sığınmacılar. *Marmara Coğrafya Dergisi*(34), 118-133.
- Kornblum, W., Julian, J., & Smith, C. (2012). *Social Problems*. Prentice Hall.
- Mooney, L., Knox, D., & Schacht, C. (2014). *Understanding social problems*. , , and .: Nelson Education.
- Paksoy, H., Koçarlan, H., Kılınç, E., & Tunç, A. (2015). Suriyelilerin ekonomik etkisi: Kilis ili örneği. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 143-174.
- Pınar, Ş., & Mazman, İ. (2016). Ortadoğu'da Göç Hareketleri Ve Türkiye'ye Etkisi. *Ortadoğu'da Devlet, Devlet Dışı Aktörler ve Demokrasi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Thio, A., & Taylor, J. (2011). *Social problems*. Jones & Bartlett Publishers.
- Tunç, A. (2015). Mülteci Davranışı Ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Uçak, S., Holt, J., & Raman, K. (2017). *Another Side to the Story: A Market Assessment of Syrian SMEs in Turkey*. New York City: Building Markets, Syrian Economic Forum, Watan Reveving Communities.
- UNHCR-Turkey. (tarih yok). 11 16, 2017 tarihinde <http://www.unhcr.org/tr/> adresinden alındı